SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 255/03-41

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu Juraja Babjaka a zo sudcov Eduarda Báránya a Ľubomíra Dobríka vo veci prijatej sťažnosti M. F., toho času v Ústave na výkon väzby v P., zastúpeného advokátom JUDr. J. T., P., pre namietané porušenie práva podľa čl. 17 ods. 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky Okresným súdom v Prešove a Krajským súdom v Prešove v trestnej veci vedenej proti nemu Okresným úradom justičnej polície Policajného zboru Prešov pod sp. zn. ČVS: OUJP-31/10-2003 na neverejnom zasadnutí 14. januára 2004 takto

r o z h o d o l :

1. Okresný súd Prešov v konaní vedenom pod sp. zn. NtV 42/03 a Krajský súd Prešov v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tpo 49/03 v súvislosti so žiadosťou M. F. o prepustenie z väzby na slobodu zo 16. mája 2003 p o r u š i l i jeho právo podľa čl. 17 ods. 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky porušením požiadavky neodkladnosti rozhodovania o takejto žiadosti.

2. M. F. p r i z n á v a primerané finančné zadosťučinenie v sume 20 000 Sk (slovom dvadsaťtisíc slovenských korún), ktoré mu je Okresný súd Prešov p o v i n n ý vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu, a v sume 10 000 Sk (slovom desaťtisíc slovenských korún), ktoré mu je Krajský súd Prešov p o v i n n ý vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

3. Okresný súd Prešov je p o v i n n ý zaplatiť náhradu trov konania M. F. v sume 8 796 Sk (slovom osemtisícsedemstodeväťdesiatšesť slovenských korún) na účet jeho právneho zástupcu JUDr. J. T., P., do pätnástich dní od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Sťažnosti M. F. vo zvyšnej časti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Uznesením č. k. III. ÚS 255/03-18 z 12. novembra 2003 Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „uznesenie z 12. novembra 2003“ a „ústavný súd“) prijal na ďalšie konanie sťažnosť M. F. z 26. septembra 2003 (ďalej len „ústavná sťažnosť“ a „sťažovateľ“) týkajúcu sa trestnej veci vedenej proti nemu Okresným úradom justičnej polície Policajného zboru Prešov pod sp. zn. ČVS: OUJP-31/10-2003 (ďalej len trestná vec sťažovateľa“), a to v časti namietajúcej porušenie práva sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) porušením požiadavky neodkladnosti rozhodovania Okresným súdom Prešov (ďalej len „okresný súd“) a Krajským súdom Prešov (ďalej len „krajský súd“) v súvislosti s jeho žiadosťou o prepustenie z väzby na slobodu zo 16. mája 2003 (ďalej aj „žiadosť o prepustenie z väzby“). Vo zvyšnej časti bola ústavná sťažnosť odmietnutá.

Uznesením z 12. novembra 2003 ústavný súd vymedzil predmet konania vo veci samej. Ten spočíva v posúdení, či doba konania okresného súdu a krajského súdu o žiadosti

sťažovateľa o prepustenie z väzby zodpovedá požiadavke neodkladnosti rozhodovania o takej žiadosti obsiahnutej v práve sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy.

Sťažovateľ požiadal o prepustenie z väzby 16. mája 2003. Po tom, ako tejto žiadosti okresný prokurátor v Prešove (ďalej len „okresný prokurátor“) nevyhovel, predložil ju na rozhodnutie okresnému súdu 27. mája 2003. Okresný súd o nej rozhodol uznesením sp. zn. NtV 42/03 z 11. augusta 2003 tak, že sťažovateľa prepúšťa z väzby na slobodu (ďalej len „uznesenie z 11. augusta 2003“). Keďže okresný prokurátor podal proti tomuto uzneseniu sťažnosť (a sťažovateľ preto zostal vo väzbe), okresný súd ju predložil aj so spisom na rozhodnutie krajskému súdu 21. augusta 2003. Tento uznesením sp. zn. 4 Tpo 49/03 z 18. septembra 2003 (ďalej len „uznesenie z 18. septembra 2003“) zrušil napadnuté uznesenie okresného súdu a sťažovateľa ponechal vo väzbe. Krajský súd doručil svoje uznesenie aj so spisom okresnému súdu 6. októbra 2003. Okresný súd potom ako súd prvého stupňa zabezpečil doručenie uznesenia krajského súdu sťažovateľovi 15. októbra 2003.

Doba konania okresného súdu o žiadosti sťažovateľa o prepustenie z väzby predstavuje obdobia od 27. mája 2003 (doručenie mu žiadosti) do 21. augusta 2003 (predloženie veci na rozhodnutie krajskému súdu) a od 6. do 15. októbra 2003, keď okresný súd doručoval sťažovateľovi uznesenie krajského súdu. Ide teda v podstate o dobu troch mesiacov. Krajský súd konal od 21. augusta 2003 (predloženie mu veci na rozhodnutie) do 6. októbra 2003 (vrátenie spisu aj so svojím uznesením okresnému súdu), to znamená mesiac a pol. Oba súdy, ktoré sa na konaní v súvislosti so žiadosťou sťažovateľa o prepustenie z väzby zúčastnili, konali o tejto žiadosti spolu štyri a pol mesiaca.

2. Sťažovateľ videl v takomto postupe oboch súdov porušenie osobnej slobody podľa čl. 17 ústavy, pretože nezodpovedá § 72 ods. 2 Trestného poriadku (ďalej aj „TP“).

Podľa citovaného ustanovenia obvinený má právo kedykoľvek žiadať o prepustenie na slobodu. Ak v prípravnom konaní prokurátor takej žiadosti nevyhovie, predloží ju bez meškania súdu. O takej žiadosti sa musí neodkladne rozhodnúť. Ak sa žiadosť zamietla,

môže ju obvinený, ak v nej neuvedie iné dôvody, opakovať až po uplynutí štrnástich dní od právoplatnosti rozhodnutia.

Okresný súd tvrdil, že v konaní týkajúcom sa žiadosti sťažovateľa o prepustenie z väzby neporušil žiadne jeho základné právo alebo slobodu.

V podaní z 29. októbra 2003 uviedol, že o žiadosti sťažovateľa zo 16. mája 2003 nerozhodoval z dôvodu, že uznesenie o jeho vzatí do väzby z 26. marca 2003 nebolo v čase postúpenia označenej žiadosti okresnému súdu právoplatné (o sťažnosti sťažovateľa proti tomuto uzneseniu rozhodol krajský súd zamietavo až 12. júna 2003). Ako žiadosť o prepustenie z väzby na slobodu potom považoval až podanie sťažovateľa z 20. júna 2003. O tejto potom rozhodol uznesením z 11. augusta 2003 (po nevyhovení jej a predložení zo strany okresného prokurátora 1. augusta 2003).

Takúto argumentáciu ústavný súd neakceptoval už vo svojom uznesení z 12. novembra 2003. Okrem iného uviedol, že „podanie sťažovateľa z 20. júna 2003 nebolo novou žiadosťou o jeho prepustenie z väzby, ale vlastne zopakovaním žiadosti zo 16. mája 2003, jej urgovaním a aktualizáciou argumentácie“, pričom „rozhodovanie krajského súdu o zákonnosti vzatia sťažovateľa do väzby nemohlo byť totiž prekážkou pre okresný súd, aby rozhodol neodkladne o žiadosti sťažovateľa o prepustenie z väzby na základe jeho argumentácie ...“.

Stanovisko z 29. októbra 2003 okresný súd doplnil podaním z 2. januára 2004, v ktorom uviedol: *„Toto stanovisko chceme doplniť v tom smere, že v čase, keď súdu bola postúpená žiadosť obvineného M. F. o prepustenie z väzby na slobodu, súd nedisponoval vyšetrovacím spisom, pretože tento vyšetrovací spis sa v tom čase nachádzal na Krajskom súde v Prešove, ktorý rozhodoval o sťažnosti obvineného M. F. proti uzneseniu o vzatí do väzby. Bez vyšetrovacieho spisu sudca nemohol ani preskúmať v akom štádiu sa nachádza vyšetrovanie a či existujú dôvody väzby, resp. pominuli.*

Sme toho názoru, že analogicky, ako to vyplýva z ustanovenia § 71 ods. 9 Tr. poriadku, nielen k návrhu na vzatie do väzby alebo na jej predĺženie, treba súdu pripojiť

doposiaľ získaný celý spisový materiál, ale aj k žiadosti o prepustenie z väzby na slobodu, musí byť pripojený celý spisový materiál. V čase, kedy nám bola žiadosť odstúpená, sa však spis nachádzal na Krajskom súde v Prešove.“

Krajský súd v podaní z 23. októbra 2003 uviedol, že nezistil porušenie ústavného práva sťažovateľa na osobnú slobodu, a preto navrhol jeho ústavnú sťažnosť zamietnuť.

Zdôraznil predovšetkým, že: postup súdu nemožno vykladať iba znením § 72 ods. 2 TP, ale je potrebné zohľadniť objektívne možnosti a okolnosti, za ktorých príslušný sudca konal; odvolacia agenda krajského súdu je nedostatočne personálne obsadená a zostatok nerozhodnutých vecí v senáte zákonnej predsedníčky senátu vo veci sťažovateľa bol v rozhodujúcom období dvojnásobkom priemerného mesačného nápadu do senátu; predsedníčka senátu čerpala riadnu dovolenku od 22. augusta do 17. septembra 2003, pričom počas uvedeného obdobia vedenie krajského súdu nemalo možnosť odňať vec zákonnému sudcovi, pretože značná časť sudcov čerpala riadnu dovolenku.

3. Okresný súd a krajský súd sa k ústavnej sťažnosti sťažovateľa vyjadrili vyššie označenými podaniami, pričom obaja súhlasili s upustením od ústneho pojednávania ústavného súdu vo veci samej v zmysle § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

Právny zástupca sťažovateľa nevyužil možnosť nahliadnuť do spisu ústavného súdu (a oboznámiť sa so zadováženými listinami a vyjadreniami), na ktorú bol výslovne upozornený listom z 9. decembra 2003. Taktiež súhlasil s upustením od ústneho pojednávania.

Keďže všetci účastníci konania súhlasili s upustením od ústneho pojednávania vo veci samej a ústavný súd dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, rozhodol na neverejnom zasadnutí.

II.

1. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd už v uznesení z 12. novembra 2003 rozhodol, že námietky sťažovateľa o porušení požiadavky neodkladnosti rozhodovania o jeho žiadosti o prepustenie z väzby budú posudzované z hľadiska čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy.

Podľa čl. 17 ods. 2 ústavy nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok.

Podľa čl. 17 ods. 5 ústavy do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

V citovaných ustanoveniach týkajúcich sa práva na osobnú slobodu je obsiahnuté aj právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd neodkladne alebo urýchlene rozhodol o zákonnosti väzby a nariadil prepustenie, ak je táto nezákonná (pozri obdobne nález sp. zn. III. ÚS 7/00).

2. Ústavne akceptovateľné v zmysle čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy je držanie osoby vo väzbe z dôvodov a na čas ustanovený zákonom, ako aj také zaobchádzanie s ňou, ktoré zodpovedá zákonu, to znamená Trestnému poriadku. Požiadavku neodkladnosti rozhodovania o žiadosti o prepustenie z väzby ustanovuje výslovne § 72 ods. 2 TP, v ktorom sa uvádza, že „o takej žiadosti sa musí neodkladne rozhodnúť“.

V náleze sp. zn. III. ÚS 7/00, v ktorom sa ústavný súd zaoberal požiadavkou urýchlenosti rozhodovania o žiadosti o prepustenie z väzby aj z hľadiska čl. 5 ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, okrem iného uviedol, že aj keď sa jednotlivé lehoty z hľadiska požiadaviek neodkladnosti alebo urýchlenosti posudzujú podľa všetkých okolností prípadu, spravidla lehoty rátané na mesiace sú príliš dlhé a nevyhovujú požiadavke rýchlosti (obdobne pozri aj I. ÚS 18/03).

Požiadavke neodkladnosti rozhodovania o žiadosti o prepustenie z väzby v zmysle čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy nezodpovedá lehota počítaná na mesiace, ale na týždne. Tejto požiadavke preto spravidla nemôže zodpovedať lehota konania presahujúca na jednom stupni súdu dobu jedného mesiaca a ani nečinnosť trvajúca týždne.

Keďže konanie okresnému súdu o žiadosti sťažovateľa o prepustenie z väzby trvalo tri mesiace a konanie krajského súdu mesiac a pol, to znamená spolu štyri a pol mesiaca, oba súdy porušili právo sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy, čo ústavný súd vyslovil v zmysle čl. 127 ods. 2 ústavy v bode 1 výroku tohto nálezu.

3. Argumentácia oboch súdov na ich obhajobu ich nezbavuje ústavnej zodpovednosti.

Okresný súd v podaní z 2. januára 2004 uviedol, že o žiadosti sťažovateľa o prepustenie z väzby nemohol po predložení tejto žiadosti rozhodovať neodkladne preto, lebo v tom čase sa spis nachádzal na krajskom súde (pozri citáciu na str. 4 - 5 nálezu).

Tvrdenie okresného súdu znamená, že kvôli administratívnemu problému, ktorý bol inak ľahko riešiteľný (lebo spis sa nachádzal na súde vyššieho stupňa v tom istom meste), nerešpektoval predovšetkým ústavné požiadavky legality podľa čl. 2 ods. 2 ústavy („štátne orgány môžu konať iba ... spôsobom, ktorý ustanoví zákon“) a výkladu a uplatňovania Trestného poriadku v súlade s ústavou (čl. 152 ods. 4 ústavy), čo malo za následok, že nezaručil v zmysle čl. 12 ods. 2 ústavy základné právo sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy, ale toto právo porušil.

Významu základných práv a slobôd v právnom štáte zodpovedá aj povinnosť všeobecných súdov zaručiť ich vo svojej činnosti, pričom tejto povinnosti ich nemôžu zbaviť ani administratívne problémy, ktoré sú inak objektívne riešiteľné.

Ústavne akceptovateľné nie sú ani skutočnosti uvádzané krajským súdom v jeho podaní z 23. októbra 2003 (najmä nedostatočné personálne obsadenie a čerpanie riadnej dovolenky predsedníčkou senátu).

Podľa čl. 12 ods. 2 ústavy „Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na ...“. Krajský súd bol teda povinný zabezpečiť v rámci svojej právomoci realizáciu práva sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy, o to viac, že už v čase, keď mu bola vec sťažovateľa predložená na rozhodnutie (21. augusta 2003), konanie o jeho žiadosti o prepustenie z väzby trvalo neprimerane dlho.

4. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže priznať tomu, koho základné právo alebo sloboda sa porušili, aj primerané finančné zadosťučinenie ako náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch.

Podľa § 56 ods. 5 citovaného zákona ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil, je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti z 26. septembra 2003 požadoval primerané finančné zadosťučinenie v celkovej sume 100 000 Sk, ktoré by mu mali zaplatiť spoločne a nerozdielne okrem okresného súdu a krajského súdu aj Okresná prokuratúra v Prešove (ďalej len „okresná prokuratúra“). Išlo o úhradu majetkovej ujmy v sume 50 000 Sk (za

stratu na zárobku) a nemajetkovej ujmy v sume 50 000 Sk (aj za neprimerane dlhé vybavovanie jeho podaní týkajúcich sa väzby).

Ústavný súd prijal ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie len v časti, pričom v nej aj vyslovil porušenie práva sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy (bod 1 výroku tohto nálezu), a preto prichádzalo do úvahy rozhodovať o primeranom finančnom zadosťučinení ako náhrade nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch len v tejto časti.

Právo v zmysle čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy podať návrh na konanie, v ktorom by súd neodkladne alebo urýchlene rozhodol o zákonnosti väzby a nariadil prepustenie, ak je táto nezákonná, nie je vzhľadom na jeho povahu možné v prípade porušenia napraviť vo forme reštitúcie (navrátením do predošlého stavu), ale iba kompenzácie (náhradou). Kompenzáciu porušenia označeného práva v zmysle čl. 127 ods. 3 ústavy a § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde - ako náhradu nemajetkovej ujmy - možno dosiahnuť samotným konaním a rozhodnutím ústavného súdu o porušení práva alebo naviac ešte aj priznaním sumy vyjadrenej v peniazoch.

Sťažovateľ nepochybne utrpel nemajetkovú ujmu spočívajúcu v pocite nespravodlivosti z dôvodu zdĺhavého konania o jeho žiadosti o prepustenie z väzby.

Ústavný súd v náleze sp. zn. III. ÚS 133/02 tiež vyslovil, že záujmy ochrany ústavnosti v konaní o sťažnostiach fyzických osôb podľa čl. 127 ústavy spočívajú v tom, aby ústavný súd náležite preskúmal a posúdil námietky porušenia základných práv a slobôd a v prípade zistenia porušení poskytol účinnú nápravu.

Vzhľadom na konkrétnu intenzitu porušenia práva sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy, ktorú predstavuje neprimerane dlhá doba rozhodovania okresného súdu a krajského súdu o jeho žiadosti o prepustenie z väzby, ústavný súd dospel k názoru, že pre účinnú (teda primeranú a dostatočnú) nápravu porušenia označeného práva nie je postačujúce samotné konanie a rozhodnutie ústavného súdu o porušení práva, ale nemajetkovú ujmu sťažovateľa treba kompenzovať aj finančne. Priznal mu teda podľa miery porušenia jeho práva zo strany

okresného súdu a krajského súdu sumy 20 000 Sk, resp. 10 000 Sk, ktoré sú mu povinné vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu, a vo zvyšnej časti žiadosti sťažovateľa o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia potom nevyhovel (body 2 a 4 výroku nálezu).

5. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti z 26. septembra 2003 taktiež žiadal, aby ústavný súd zaviazal porušovateľov jeho práva na osobnú slobodu (okresný súd a okresnú prokuratúru), aby spoločne a nerozdielne zaplatili trovy jeho konania pozostávajúce z trov právneho zastúpenia vo výške 8 796 Sk (dva úkony právnej pomoci á 4 270 Sk - príprava, prevzatie veci a podanie ústavnej sťažnosti a režijný paušál 2 x 128 Sk) na účet jeho právneho zástupcu do 15 dní od právoplatnosti nálezu.

Uplatnená suma zodpovedá príslušným ustanoveniam vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb vrátane základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby uskutočnený v období od 1. januára 2003 v konaní pred ústavným súdom (4 270 Sk) a hodnoty režijného paušálu (128 Sk).

Súc viazaný návrhom sťažovateľa podľa § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde a s poukazom na § 36 ods. 2 tohto zákona (ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania jeho trovy) ústavný súd uložil okresnému súdu povinnosť zaplatiť uplatnenú sumu spôsobom uvedeným v bode 3 výroku nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. januára 2004